

David wordt door Nathan berispt

92

ca. 1632/33

Gesigneerd linksboven: *Jacob d. b. fecit*

Doek, 102 x 146 cm

Particuliere collectie

Œuvrecat. A14

Na het overspel met Bathseba zond David haar echtgenoot Uria een zekere dood op het slagveld tegemoet, om de van hem zwangere weduwe te kunnen trouwen (2. Samuel 11: 2-17). God beval daarop de profeet Nathan de koning op zijn verwerpelijke handelswijze te wijzen: 'Waarom hebt gij dan het Woord des Heeren veracht, doende dat kwaad is in zijne oogen? Gij hebt Uria den Hethiet met het zwaard verslagen, en zijne huisvrouw hebt gij u ter vrouwe genomen, en hem hebt gij met het zwaard der kinderen Ammons doodgeslagen' (2 Samuel 12:9). Backer toont het moment waarop David zijn schuld inziet, ontzet zijn ogen ten hemel slaat en bekennt: 'Ik heb gezondigd tegen den Heere' (2 Samuel 12, 13). In een lang boetegebed geeft hij zijn zonden toe en bidt hij God om vergiffenis (zie Psalm 51).

Backers schilderij is zeer waarschijnlijk identiek met een werk met hetzelfde onderwerp dat in 1719 in Amsterdam en in 1777 in Den Haag werd geveild.¹ Omdat het zich sinds de vroege negentiende eeuw in een klooster te Brugge bevond, kende Bauch het alleen uit beschrijvingen in achttiende-eeuwse veilingcatalogi.² Nadat het schilderij in 1967 in privébezit terecht was gekomen, maakte het pas in 1992 zijn rentree in de kunsthistorische literatuur. Daarbij is terecht gewezen op de invloed van Backers leermeester Lambert Jacobsz. en diens halffigurige dialoogscène met *Elisa en Gehazi* van 1629 in Hannover.³ Toch zal Backers werk waarschijnlijk niet meer in Leeuwarden zijn ontstaan, maar pas na zijn verhuizing naar Amsterdam vóór 1633. Hiervoor spreken het getemperde coloriet en de Rembrandtieke kostumering van de Davidfiguur. Het hoofd van Nathan vertoont een zekere gelijkenis met de *H. Andreas* te York (cat. 1), ook al is dat geen gezicht in profiel.

Bij deze scène uit het leven van Koning David gaat het om een onderwerp dat vóór Backer – ook buiten de Nederlandse schilderkunst – slechts zelden werd voorgesteld. Er bestaan incidentele voorbeelden in de zestiende-eeuwse prentkunst, zoals bijvoorbeeld in de illustraties van het Oude Testament (*Icones*) van Hans Holbein de Jongere, een reeks waarmee Backer zeer waarschijnlijk vertrouwd was.⁴ Ook een gravure van Philips Galle uit een in 1575 te Antwerpen verschenen serie over het leven van David toont de scène (fig. 1).⁵ Pas bij Rembrandt en zijn leerlingen komt het onderwerp vaker voor, tenminste in tekeningen die evenwel overwegend uit de jaren 1640 en 1650 stammen. Tot de weinige schilderijen met het onderwerp behoort een werk door (of naar) Salomon Koninck in Museum Catharijneconvent in Utrecht, dat voorheen aan Ferdinand Bol werd toegeschreven.⁶ Alle genoemde voorbeelden hebben met elkaar gemeen dat het om figuren ten voeten uit gaat, waarin de voor Backers halffigurige composities zo karakteristieke dynamiek en concentratie op de emotionele reactie van David ontbreken. ☞ VM

1 Zie Œuvrecat. A14 onder Herkomst.

2 Bauch 1926, 76, nr. 5. Bauch hield het voor mogelijk dat het schilderij identiek was met Backers *Johannes de Doper beschuldigt Herodes en Herodias*, tegenwoordig in het Fries Museum in Leeuwarden (cat. 6), dat hem toentertijd ook alleen uit een beschrijving in een veilingcatalogus bekend was.

3 P. Huys Janssen in Den Haag 1992, pp. 90-92, nr. 1 met afb. Voor *Elisa en Gehazi* van Lambert Jacobsz. in het Niedersächsisches Landesmuseum te Hannover, zie Sumowski 1, pp. 133, 141 (noot 5) en 145 met afb. en Hannover 2000, pp. 225-227, nr. 105.

4 *Historiarum veteris instrumenti icones ad vivum expressae*, Lyon (Trechsel) 1538. Backer greep ook voor de figuur van Uria in *David overhandigt Uria de brief voor Joab* (cat. 5) op Holbeins houtsnede terug.

5 Benedetto Aria en Philips Galle, David. *Hoc est: virtutis exercitissimae probatum Deo spectaculum...*, Antwerpen 1575, nr. 32.

6 Zie Blankert 1992, p. 163, nr. R(ejected)15 (niet door Bol; van of naar S. Koninck). Zie ook Schillemans 1989, pp. 77-79, nr. 16 met afb. (kopie naar S. Koninck?) en Huys Janssen in Den Haag 1992, p. 92 (noot 5).

Fig. 1 Philips Galle, *David wordt door Nathan berispt*, 1575, gravure

